

Nr 118.

Av herr **Westerström**, om höjning av den utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagna pensionen åt husmodern vid institutet och förskolan för blinda å Tomteboda Anna Gustava Jensina Munck.

Under tionde huvudtiteln å sid. 24 i bilagan till statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t hemställt om pension åt husmodern vid institutet och förskolan för blinda å Tomteboda Anna Gustava Jensina Munck och att hon må, från och med månaden näst efter den, varunder hon avgår från sin befattning, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av kronor 850.

Ur samma bilaga sid. 53, 54 och 55 inhämtas: I skrivelse den 11 juni 1914 har direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomteboda hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att bevilja husmodern vid institutet och förskolan Anna Gustava Jensina Munck en årlig pension till belopp av 975 kronor att utgå från och med månaden näst efter den, under vilken hennes tjänst vid institutet och förskolan upphörde.

Ifrågavarande befattning är icke uppförd på institutets och förskolans stat, utan har Anna Muncks avlöning bestritts från det i nämnda stat ingående anslaget till vårdare och tjänstepersonal.

Nyssberörda ansökning var åtföljd av frejdebetyg för Anna Munck, betyg över av henne bestridd tjänstgöring såsom hushållerska vid Uppsala hospital samt intyg av institutets och förskolans läkare därom, att Anna Munck på grund av sjukdom (Pneumonia chronica) och ålder vore mindre arbetsför och på grund härav sannolikt snart bleve oförmögen att sköta mera ansvarsfullt arbete.

Till stöd för ansökningen har direktionen anfört följande:

Husmodern vid institutet Anna Munck, som vore född den 16 februari 1856, hade sedan den 1 maj 1889 oavbrutet varit anställd i statens tjänst, nämligen först i egenskap av hushållerska vid Uppsala hospital intill den 9 april 1896 och därefter i sin ännu innehavande befattning såsom husmoder vid blindanstalten å Tomtebodas. Hon vore alltså 58 år gammal och hade mer än 25 år varit i statstjänst, därav 18 år vid blindanstalten. Då hon numera vore sjuklig och började bliva mindre arbetsför, så att med säkerhet kunde förutses, att hennes krafter inom kort skulle så avtaga, att hon icke längre bleve i stånd att sköta sin mycket ansvarsfulla och krävande tjänst, hade hon nu hos direktionen gjort framställning om beredande av pension åt henne under hennes återstående livstid.

Under den långa tid, Anna Munck varit i blindanstaltens tjänst, hade hon skött sin befattning på ett sällsynt förtjänstfullt sätt. Särskilt hade hennes ovanliga förmåga att handhava underlydande i hög grad bidragit till det goda förhållandet, att blindanstalten haft förmånen av en mycket god tjänarinnepersonal. Hennes stora förmåga att ekonomisera, som vitsordats redan i det bifogade betyget från Uppsala hospital, hade för statsverket medfört mycket väsentliga besparingar, i det att i allmänhet utgifterna för hushållskostnaden betydligt understigit det i staten för blindanstalten härför upptagna anslagsbeloppet.

Det syntes direktionen, som om det vore staten mest värdigt, om Anna Munck, som så nitiskt och med så stor framgång handhaft sitt mångåriga, ansvarsfulla arbete i statens tjänst, nu, då ålder och sjukdom nödga henne att inom kort draga sig tillbaka från sin nuvarande befattning, bereddes en i möjligaste mån bekymmerfri ålderdom. Anna Munck uppburde för närvarande en kontant lön av 975 kronor om året, varjämte hon åtnjöte bostad om två rum och kök, värme, lyse, tvätt och kost. Vid det förhållande att en högst väsentlig del av hennes avlöning utgjordes av naturaförmåner, funne direktionen skäligt förorda, att hon erhöle hela sin kontanta lön i pension. Härvid tillåte sig direktionen erinra, att i det av sakkunniga i april 1914 avgivna betänkandet angående statens övertagande av Sofiastiftelsen i Vänersborg för husmoder, vars kontanta slutlön skulle utgöra 1,100 kronor, föreslagits ett pensionsunderlag av 1,200 kronor. Att den av Anna Munck vid Tomtebodas uppburna lön och den för henne nu föreslagna pension vore förhållandevis låga, torde jämväl framgå vid jämförelse med lönerna och pensionsbeloppen för motsvarande befattningshavare på andra håll. Så skulle, enligt uppgift, för husmodern

vid Sätters hospital, med samma naturaförmåner, vara i gällande lönestat upptagen en kontant slutlön å 1,260 kronor med 85 procent därav eller 1,071 kronor i pension, och husmödrarna vid kommunens olika sjukhus i Stockholm ägde uppbära likaledes 1,260 kronor i kontant slutlön med 1,080 kronor i pension. Härvid borde även erinras, att för husmodern vid Sätters hospital rätt till full pension skulle inträda redan vid 55 års ålder efter 20 tjänstår.

I ärendet hava infordrade utlåtanden avgivits den 19 oktober 1914 av folkskolöverstyrelsen och den 10 november 1914 av statskontoret.

Folkskolöverstyrelsen, som funnit det i hög grad önskvärt, att pension snarast möjligt bereddes Anna Munck, har hemställt om bifall till direktionens föreliggande ansökan med den ändring, att pensionen skulle utgå först efter den 1 januari 1916. Överstyrelsen yttrar bland annat:

Av handlingarna framginge, att Anna Munck vore född den 16 februari 1856 och således snart 59 år gammal, att hon varit i statens tjänst sedan den 1 maj 1889 eller under 25 1/2 år, att hon enligt läkarbetyg vore på grund av sjukdom och ålder mindre arbetsför och till följd därav sannolikt snart bleve oförmögen att sköta mera ansvarsfullt arbete samt att hennes löneförmåner uppgingo till 975 kronor kontant, fri bostad med uppvärmning samt fri kost, lyse och tvätt.

Omsattes de till Anna Munck in natura utgående löneförmånerna i penningar, torde med en uppskattning för år av kost till omkring 400 kronor, av lyse till omkring 40 kronor samt av tvätt till omkring 50 kronor eller sammanlagt omkring 490 kronor, dessa, oavsett bostad med värme, vid en kontant lön av 975 kronor uppgå till 1,465 kronor. Ansåges nu såsom beräkningsgrund för pensionsbeloppet böra tagas två tredjedelar av denna lön, torde ifrågavarande pension lämpligen böra bestämmas till 975 kronor eller samma belopp som den nu utgående kontanta lönen.

Även statskontoret, som icke haft något att erinra mot det föreslagna pensionsbeloppet, har, på grund av vad handlingarna innehålla rörande Anna Muncks långvariga och synnerligen väl vitsordade arbete i statens tjänst samt om hennes numera till följd av sjukdom allt mer avtagande förmåga att sköta sin syssla, ansett sig kunna tillstyrka bifall till ansökningsen.

Departementschefen yttrar: »Jag finner det vara billigt, att Anna Munck på grund av det långvariga, samvetsgranna och dugande arbete, hon på sin post utfört i statens tjänst, erhåller pension av statsmedel, när hon till följd av sjukdom och ålder icke längre blir i stånd att sköta sin syssla såsom husmoder vid blindinstitutet. Då emellertid Anna Munck har att åberopa

endast inemot 26 tjänstår, under det att kvinnlig befattningshavare, som är underkastad den civila pensionslagen, är berättigad till full pension i regel först vid uppnådda 30 tjänstår, torde pensionsbeloppet för Anna Munck böra beräknas till $\frac{26}{30}$ av det för henne ifrågasatta beloppet 975 kronor, eller i runt tal till 850 kronor om året. Pensionen synes böra utgå från och med månaden näst efter hennes avgång från tjänsten.

I lag angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 § 3 heter det:

»Såsom underlag för bestämmande av pensions belopp skall, där ej särskilt pensionsunderlag blivit i lönestaten fastställt, tjäna:

a) för tjänst, med vilken jämte lön tjänstgöringspenningar eller ortstillsägg äro förenade, hela lönen;

b) för annan tjänst, två tredjedelar av lönen.

Vid beräkning av pensionsunderlag för tjänst, med vilken förmån av boställe, prebende, donation eller annan dylik förmån är förenad, skall lönen, därest den av sådan anledning minskats med ett belopp, som finnes i lönestaten angivet *eller med ledning därav kan bestämmas*, ökas med detta belopp.»

För rätt att erhålla s. k. hel pension fordras enligt samma lag § 5 för kvinnlig tjänsteinnehavare att hava uppnått 60 levnads- och 30 tjänsteår, varpå även herr departementschefen grundar sitt förslag om pension till Anna Munck.

Enligt direktionens uppgift »är ifrågavarande befattning icke uppförd på institutets och förskolans stat, utan har Anna Muncks avlöning bestritts från det i nämnda stat ingående anslaget till vårdare och tjänstepersonal».

Jag skulle därför vilja räkna Anna Muncks tjänsteställning ej hörande under den allmänna regeln i lagen utan snarare jämförlig med de tjänsteställningar, varpå direktionen i sitt utlåtande anför mycket belysande exempel, platser med likartat arbete, med samma naturaförmåner men högre både kontanta löner och pensionsbelopp. Folkskoleöverstyrelsen upptager bland naturaförmånerna även fri bostad med värme, men sammanräkningen av deras värde visar endast ett belopp av 490 kronor »oavsett bostad med värme». Jag ville hellre säga, att alla naturaförmånerna inberäknat den ytterst viktiga förmånen av fri bostad med värme uppgår till 690 kronor, om bostad av 2 rum och kök med värme lågt värderas till 200 kronor. Visserligen har jag hört, att förmånen av fri bostad med värme under vissa förhållanden och vid vissa tjänsteställningar åsättas värden vid löne-

beloppens beräkning såsom pensionsunderlag, vid andra åter värderas och medräknas de icke, men då jag icke kunnat sätta mig in i dessa mysterier utan ansett att bostadsförmånen med värme är en synnerligen värdefull förmån såväl för löntagaren som pensionären, så har jag medräknat dem i lönebeloppet, såsom pensionslagen § 3 mom. b) synes mig giva vid handen. En förmån är under alla förhållanden en förmån. Sammanräkningen skulle då bli: naturaförmåner 690 kronor, kontant lön 975 kronor, summa löneförmåner 1,665 kronor — $\frac{2}{3}$ därav, 1,110 kronor, skulle utgöra pensionsbeloppet om icke pensionslagens föreskrifter om 60 levnads- och 30 tjänstår såsom villkor för hel pension lade hinder i vägen. Följer man strikte denna föreskrift vid beräkningen, skulle $\frac{26}{30}$ av 1,110 kronor bli 962 kronor eller utjämnat enligt lagens föreskrift 970 kronor, ett belopp som ju mycket närmar sig förslaget 975 kronor av såväl direktionen som överstyrelsen och statskontoret, myndigheter, vars uttalanden jag har så stort förtroende till att jag fränseende den lilla skillnaden kan och vill helt ansluta mig till deras förslag. Skulle jag dock uti min, som jag tycker, enkla och klara bevisföring tagit miste, så har jag dock kvar ett ännu starkare skäl att andraga för beviljandet av den högre pensionen åt Anna Munck. I likhet med direktionen, vilket även kan avläsas ur såväl överstyrelsens som statskontorets motivering för tillstyrkan av det högre pensionsbeloppet, anser jag att det vore staten mest värdigt, om Anna Munck, som under lång tid nitiskt och med så stor framgång handhaft sitt ansvarsfulla, mångsidiga och krävande arbete i statens tjänst, nu, då ålder och sjukdom nödgade henne att draga sig tillbaka från sin befattning, bereddes en något så när bekymmerfri ålderdom. Anna Muncks uppburna lön för det över allt beröm stående arbete, hon till statens fördel utfört, både från ekonomisk och social synpunkt betraktat, har varit förhållandevis låg, likasom den nu föreslagna pensionen, även med det högre beloppet, är låg. Jag vågar därför hysa den förhoppningen, att riksdagen icke skall lämna en medellös i statens tjänst utsliten kvinna utan nödigt stöd, då hon på grund av svår sjukdom blivit urståndsatt att hinna upp den såsom laglig åberopade åldersgränsen för att få den för henne välbehöfliga fulla pensionen. Ty det torde dock vara hart när omöjligt att med en pension av 850 kronor om året eller omkring 70 kronor i månaden kunna draga sig fram i de blygsammaste förhållanden, då sjukdomen kanske toge den drygaste delen av levebrödet. Att både löne- och pensionsbelopp äro mycket låga kan man för övrigt bli övertygad om vid studiet av det »Ytterligare betänkande i frågan, huruvida

staten bör till uppfostran och vård omhändertaga de blinda med komplicerat lyte, avgivet i april 1914 av särskilt tillkallade sakkunnige, hrr K. S. Husberg, Alfred Petrén, Värner Rydén och Elisabeth Anrep-Nordin».

En föregående utredning, som av de många granskande myndigheterna i huvudsak godkänts, har dock följts av denna ytterligare utredning, som i fråga särskilt om vad en länsstyrelse i sin granskning yttrat, att »förslaget vore väl dyrt», säger sig dela den »uppfattningen att ett nedbringande av kostnaderna vore önskvärt (sid. 5), sökt en utväg att ernå en dylik besparing och funnit densamma genom att — — föreslå en annan plats för anstalten — —». Sparsamhetssynpunkten torde sålunda i detta »ytterligare betänkande» vara väl tillgodosedd. Likafullt har kommittén i fråga om avlöningar och pensioner för personalen (sid. 57) kommit till följande resultat t. ex. för »en husmoder:

kontant lön 550, tjänstgöringspengar 250, summa kontant lön 800 kronor.

Efter 5 år kan avlöningen höjas med 150 kronor och efter 10 år med ytterligare 150 kronor, av vilka belopp 100 kronor utgöra lön och 50 kronor tjänstgöringspenningar.

Anm. 1. Pensionsunderlaget utgör för husmoder 1,200 kronor».

Efter noggranna utredningar i syfte att göra all nödig besparing har kommittén dock kommit till en slutlön för en husmoder av 1,100 kronor, samma naturaförmåner som vid Tomtebodas och pension av 1,200 kronor, samt till åldersgränsen för rättighet till hel pension av 25 tjänsteår och 60 levnadsår (sid. 58).

Dessa uppgifter tala till Anna Muncks förmån och ådagalägga, liksom det övriga jag anfört, det fullt rättmätiga kravet, såsom mig synes, av en förhöjning av Anna Muncks pension.

På grund av vad jag nu anfört beder jag därför vördsammast få hemställa,

att riksdagen ville bevilja husmodern vid institutet och förskolan för blinda å Tomteboda Anna Gustava Jensina Munck en förhöjning med 125 kronor om året i den pension av 850 kronor, som i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln föreslagits, att hon under sin återstående livstid måtte årligen få uppbära å allmänna indragningsstaten.

Stockholm den 26 januari 1915.

K. Westerström.